

OSVRTI

O PISANJU VIŠEČLANIH NAZIVA NASELJENIH I RASELJENIH MJESTA

Pregledavajući više stotina članaka za hrvatskosrpsku onomastičku bibliografiju, primijetio sam da u pisanju velikog slova u geografskim nazivima postoje još uvijek prilična kolebanja i neujednačenosti. Tome su svakako pridonijele dvojakosti u prijašnjim pravopisima, a ponešto i nedovoljno objašnjeni slučajevi u novom Pravopisu. Posljednje dvije-tri godine u ovom časopisu bilo je nekoliko članaka koji su obrađivali tu problematiku.¹ Ja bih se zadržao na trima slučajevima koji nisu spominjani u navedenim radovima, a odnose se na dvočlane (i višečlane) nazive bivših ili sadašnjih naselja, kada drugi dio takve toponomastičke sintagme nije vlastito ime.

Treba istaći da pravopisni znaci, prema tome i veliko slovo u geografskim nazivima, ne nastaju pukim hirom pravopisaca. Takvi znaci svojim položajem u pismu nose određenu obavijest, koja nam omogućuje da poruku pisca što potpunije razumijemo i što vjernije usvojimo. Tako ćemo pomoću velikog slova u višečlanim geografskim nazivima, kada drugi član nije vlastito ime, razlikovati treba li naziv shvatiti tako da se odnosi na naseljeno mjesto, dio naselja ili prosto kao naziv za određeni geografski predjel. Budući da je takva obavijest prilično važna, a kolebanja u pisanju takvih naziva podosta česta, razmotrit ćemo problem na nekoliko naziva koje sam našao u spomenutoj literaturi.

1. Višečlani nazivi raseljenih naselja. Ponekad se u geografskim, ar-

heološkim i drugim radovima bilježe nazivi starih, danas raseljenih i razvaljenih obitavališta tako da se oba člana naziva pišu početnim velikim slovom: Gornje Mostirine (manastir 'razvaline'), Tolanje Polače (palatium), Za Botu (abbatia), Stara Selišća, Zmoraška Stanišća itd. Takva upotreba velikih slova, kada drugi dio naziva ne živi kao poseban toponim u tom kraju, pogrešno nas obavještava (Pravopis, § 12) da se tu misli na naseljena mjesta. Takvi lokaliteti kada su bili naseobine obično nisu imali oblik dvočlanog naziva. Prvi dio u nazivu dodan je kasnije zbog toponomastičke nužnosti u obilježavanju i razlikovanju više manjih lokaliteta na tom području, koji su nastali od prvotnog, danas već zaboravljenog naziva (Mostir, Polača, Bota itd.) i tako postali ne nazivi naselja, nego predjela, pa ih treba pisati: Gornje mostirine, Tolanje polače, Za botu, Stara selišća, Izvanjska stanišća itd.

Slična, mnogo češća, kolebanja nalazimo u pisanju naziva mnogih tek nedavno raseljenih zaselaka i pastirskih stanova: Zala glava i Zala Glava, Dračeva luka i Dračeva Luka, Blataški dolac i Blataški Dolac, Knježe ravan i Knježe Ravan (Brač), Pod Široki vrh i Pod Široki Vrh (Poljica), Petrova crkva i Petrova Crkva (Knin), Botić-dolac i Botić-Dolac (Trogir) itd. Ti su toponimi također od imena naselja postali imena predjela. Pisanje njihovih naziva prvim početnim velikim slovom izražava ono što ti lokaliteti zaista jesu: geografski predjeli koji tek ponegdje u svom nazivu čuvaju spomen na ta selišta ili staništa.

2. Višečlani nazivi dijelova naselja. Bliže i dalje zaseoke i pastirske stanove *Administrativno-teritorijalna podjela i imenik naseljenih mjesta* NRH (Zagreb 1951) uzima kao dijelove kojeg većeg obližnjeg naselja. To je vjerojatno razlog da neki takve zasebne naseobine, u smislu pravopisnih pravila, smatraju kao dijelove naselja i pišu velikim slovom samo početnu riječ višečlanog naziva: Zelića potok (Jesenice), Gor-

¹ M. Hraste, O pisanju imena mjesta, Jezik, IX, 7—10; S. Babić, Pravopisne posebnosti u novinarskoj praksi, Jezik, IX, 150—155; S. Babić, Pouke o velikom slovu u Sitnicama jezikoslovnim, Jezik, XI, 21—26; B. Finka, O pisanju složenih toponimima (geografskih imena), Jezik, XI, 21—26. (Za članak S. Vukičevića u prošlom broju Jezika pisac nije znao. Ur.)

nje selo (Zvečanje), Vela njiva (Srijane), Na sela (Selca) itd. Najčešće takvi zaseoci nemaju posebne seoske uprave, katastarskog okruga, škole, crkve, pošte, dućana i upućeni su na obližnje veće naselje, kojemu katkad čak ni po administrativno-teritorijalnoj podjeli ne pripadaju. Ti i takvi zaseoci svojim položajem, rasporedom kuća čine cjelinu i mještani ih smatraju posebnim naseljima, pa je prema tome njihovo ispravno pisanje samo: Zelića-Potok, Gornje Selo, Vela Njiva, Na Sela itd.

Drukčiji je slučaj, svakako, sa seoskim komšilucima, mahalama ili gradskim naseljima koji ulaze u sklop naselja: Donji dvori (Dračevica), Gornji grad (Zagreb), Veli varoš (Split) itd. Danomice smo svjedoci prelaznja prigradskih sela i naselja u gradski sklop. Ta nagla širenja gradskih površina utječu katkad i na prilagodivanje naziva prigradskih predjela. Spomenimo ovdje stariji naziv splitskog predjela Na brda, koji je ubrzanom stambenom izgradnjom uključen u gradsko naselje. Uključen i više nefunkcionalan naziv s prijedlogom (Na brda) mijenja, zbog čestote javljanja u novoj službi, svoj oblik u Brda i tako postaje potpuno upotrebljivim u vršenju toponomastičke funkcije. Suprotan je primjer novog zagrebačkog naselja na Borongaju. Tu je pak, zbog »praktičnih razloga«, administrativnim zahvatom napravljena toponomastička nagrda u nazivu Borongaj—sjever (zašto ne Sjeverni Borongaj?), koji još zovu i Srebrni grad, zbog srebrnasta sunčeva odbleska s aluminijskih fasada modernih četverokatnica. Brzina gradnje nije dopustila jeziku da stvori funkcionalan, prihvatljiv i upotrebljiv naziv, nego je on administrativno nametnut od nestručnjaka, koji u prvo vrijeme — kada je trebalo dati naziv da bi se razlikovala pojedina gradilišta na Borongaju — nisu mislili na skore stanovnike toga naselja kojima će naziv u svakodnevnoj upotrebi praviti jezične teškoće (deklinacija, etnik, ktetik itd.). Ali administrativno-teritorijalna podjela uključuje katkad u područje grada i takve prigradske naseobine koje žive i smatraju se samostalnim naseljima. U takve slučajeve spada Dugo Selo na širem području Zagreba. No mi

ga ipak, unatoč službenom teritorijalnom razgraničenju, još ne možemo smatrati gradskim naseljem i treba ga pisati kako to Pravopis (§ 12, str. 278) preporučuje s velikim početnim slovom u oba dijela naziva. Sigurno je da će i ovaj toponim doživjeti sudbinu mnogih današnjih gradskih naselja (Gornji grad, Donji grad, Veli varoš, Turška kula itd.), ali pravopisna pravila, i jezične norme uopće, intervenirat će tek onda kada jezični izraz više ne bude odgovarao stvarnom sadržaju.

3. Nepravilne sraslice. U nekih autora pojavljuje se pogrešna tendencija da nazive naselja sastavljenih od prijedloga i imenice u odgovarajućem padežu pišu sastavljeno: Podgorom (Poljica), Potkorjenačom (Gata). Takvi nazivi, doduše, s vremenom mogu postati sraslice (Podgora, Potkorjenača), ali ta pojava ima svoj normalni razvitak. Zbog toga dok ti toponimi žive u takvu obliku, treba pisati odvojeno prijedlog od imenice, a kako se odnose na naselja, oba dijela naziva imat će veliko početno slovo: Pod Gorom, Pod Korjenačom. Sličnu sam pojavu zapazio i u pogrešnoj sraslici naziva Dugirat mjesto D ŭ g ĩ R â t. U tom nazivu svaki dio naziva ima svoj akcent i u kosim padežima mijenjaju se oba dijela, njegov etnik (Dugoračanin) i ktetik (dugoratski) svjedoče o dvočlanom nazivu, pa ga samo tako i treba pisati.

* * *

Vjerojatno nigdje nema toliko pravopisnog kolebanja kao u pisanju velikog slova, posebno u geografskim nazivima. Ovome su donekle kriva možda nedovoljno precizna pravila u velikom i malom Pravopisu, a negdje se pisci vjerojatno i svjesno ne slažu s propisanim rješenjima. Konačno i ne bi bilo važno kako ćemo pisati naseljena ili raseljena mjesta, nego kako će nas ispravno razumjeti oni zbog kojih pišemo. Zato nam je dužnost da se držimo općeprihvaćenih pravopisnih pravila, i radi jasnoće o kojoj je bila riječ. U duhu tih pravila želio sam pokazati na neke od pogrešaka u stručnim publikacijama, gdje se one nikako ne bi smjele naći.

Petar Šimunović